

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2015. gada 6. oktobrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Tiesu iestāžu sadarbība civillietās — Jurisdikcija, nolēmumu atzišana un izpilde laulības lietās un lietās par vecāku atbildību — Regula (EK) Nr. 2201/2003 — 1. panta 1. punkta b) apakšpunkts — Materiālā piemērošanas joma — Vienošanās par mantojuma dalīšanu starp pārdzīvojušo laulāto un nepilngadīgajiem bērniem, kurus pārstāv aizbildnis — Kvalifikācija — Nepieciešamība tiesai apstiprināt šādu vienošanos — Pasākums saistībā ar vecāku atbildību vai pasākums saistībā ar mantošanu

Lietā C-404/14

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Nejvyšší soud* (Augstākā tiesa, Čehijas Republika) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2014. gada 25. jūnijā un kas Tiesā reģistrēts 2014. gada 25. augustā, tiesvedībā, kuru ierosinājusi

Marie Matoušková, tiesas komisāre mantojuma procedūrā.

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs M. Ilešičs [*M. Ilešič*], tiesneši A. O'Kifs [*A. Ó Caoimh*], K. Toadere [*C. Toader*] (referente), E. Jarašūns [*E. Jarašiūnas*] un K. G. Fernlunds [*C. G. Fernlunds*],

ģenerālvokāte J. Kokote [*J. Kokott*],

sekretārs A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— Čehijas valdības vārdā – *M. Smolek* un *J. Vláčil*, pārstāvji,

— Eiropas Komisijas vārdā – *M. Wilderspin* un *M. Thomannová-Körnerová*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokātes secinājumus 2015. gada 25. jūnija tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

* Tiesvedības valoda – čehu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt 1. panta 1. punkta b) apakšpunktu un 3. punkta f) apakšpunktu Padomes 2003. gada 27. novembra Regulā (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu (OV L 338, 1. lpp.).
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā, kuru ierosinājusi *M. Matoušková* tiesas komisāres statusā un kurā tiek lūgts noteikt jurisdikciju tādas vienošanās par mantojuma dalīšanu apstiprināšanai, ko nepilngadīgo bērnu vārdā noslēdzis viņu aizbildnis.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

Regula Nr. 2201/2003

- 3 Šīs regulas 1. pantā ir paredzēts:

“1. Šo regulu neatkarīgi no tiesas iestādes būtības piemēro civillietās, kas saistītas ar:

[..]

b) vecāku atbildības iegūšanu, īstenošanu, deleģēšanu, ierobežošanu vai izbeigšanu.

2. Lietas, kas minētas 1. punkta b) apakšpunktā, var jo īpaši attiekties uz:

[..]

b) aizbildnību, aizgādību un līdzīgiem tiesiskiem režīmiem;

c) tādu personu vai iestāžu iecelšanu un funkcijām, kuras ir atbildīgas par bērnu pašu vai viņa īpašumu, pārstāv bērnu vai palīdz viņam;

[..]

e) bērna aizsardzības pasākumiem, kas saistīti ar bērna īpašuma pārvaldīšanu, glabāšanu vai atsavināšanu.

3. Šī regula neattiecas uz:

[..]

f) trastiem un mantošanu;

[..].”

- 4 Saskaņā ar minētās regulas 2. pantu:

“Šajā regulā:

[..]

7) ar terminu “vecāku atbildība” saprot visas tiesības un pienākumus attiecībā uz bērna personu vai bērna īpašumu, kuras piešķir fiziskai vai juridiskai personai ar spriedumu, likumu izpildi vai nolīgumu, kam ir juridisks spēks. Jēdziens ietver uzraudzības [aizgādības] tiesības un saskarsmes tiesības;

8) ar terminu “persona, kam ir vecāku atbildība” saprot jebkuru personu, kam ir vecāku atbildība par bērnu;

[..].”

5 Šīs pašas regulas 8. panta “Vispārējā piekritība” 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalsts tiesām ir piekritīgas lietas par vecāku atbildību par bērnu, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī brīdī, kad tiesā iesniegta prasība.”

6 Regulas Nr. 2201/2003 12. pantā ir noteikts:

“1. Dalībvalsts tiesām, kurām [..] ir piekritīgs pieteikums par laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu, ir piekritība visās lietās, kas attiecas uz vecāku atbildību, kura saistīta ar šo pieteikumu [..]

[..]

3. Dalībvalsts tiesām ir arī piekritība attiecībā uz vecāku atbildību tiesas procesos, kas nav minēti 1. punktā, ja:

a) bērnam ir būtiska saikne ar attiecīgo dalībvalsti, jo īpaši, pamatojoties uz to, ka vienai no personām, kurām ir vecāku atbildība, pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī, vai ja bērns ir šīs dalībvalsts pilsonis;

un

b) tiesu piekritību ir skaidri vai citādi nepārprotami pieņēmušas visas puses brīdī, kad tiesā ir iesniegta prasība, un ja tas ir bērna labākajās interesēs.”

Regula (ES) Nr. 650/2012

7 Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Regulas (ES) Nr. 650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (OV L 201, 107. lpp.) preambulas 9. apsvērumā ir paredzēts:

“Šīs regulas darbības jomai būtu jāietver visi mirušā atstātā mantojuma mantošanas civiltiesiskie aspekti, proti, visi mantas, tiesību un saistību nodošanas veidi nāves gadījumā neatkarīgi no tā, vai tā ir labprātīga nodošana, kas noteikta pēdējās gribas rīkojumā, vai tā ir nodošana likumiskās mantošanas gadījumā.”

8 Saskaņā ar šīs regulas 1. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktu:

“No šīs regulas darbības jomas ir izslēgti šādi jautājumi:

a) fizisku personu juridiskais statuss, kā arī ģimenes attiecības un attiecības, kuru ietekmi saskaņā ar šādām attiecībām piemērojamiem tiesību aktiem uzskata par pielīdzināmu;

b) fizisku personu tiesībspēja un rīcībspēja, neskarot 23. panta 2. punkta c) apakšpunktu un 26. pantu;

[..].”

9 Minētās regulas 23. pantā ir noteikts:

“1. Tiesību akti, kas noteikti saskaņā ar [šīs pašas regulas] 21. vai 22. pantu, reglamentē mantošanu kopumā.

2. Minētie tiesību akti jo īpaši reglamentē:

[..]

c) spēju mantot

[..].”

10 Šīs regulas 26. pantā “Pēdējās gribas rīkojumu spēkā esamība pēc būtības” ir noteikts:

“1. Šīs regulas 24. un 25. panta nozīmē spēkā esamību pēc būtības raksturo šādi apstākļi:

a) personas, kas taisījusi pēdējās gribas rīkojumu, spēja taisīt šādu rīkojumu;

[..].”

11 Tā kā šo regulu saskaņā ar tās 84. pantu piemēro no 2015. gada 17. augusta, tā pamatlietai nav piemērojama *ratione temporis*.

Čehijas Republikas tiesības

12 Civilprocesa kodeksa – redakcijā, kas bija spēkā pamatlietas faktu norises laikā, – 179. pantā bija noteikts:

“Ja nepilngadīgās personas vārdā veiktas tiesiskās darbības spēkā esamība ir jāapstiprina tiesai, šī tiesa to apstiprina, ja tas ir nepilngadīgās personas interesēs.”

13 Saskaņā ar Civilkodeksa 28. pantu, kas bija spēkā līdz 2013. gada 31. decembrim, likumiskais pārstāvis bērna vārdā veic visas darbības šī bērna īpašuma pārvaldīšanai. Tomēr attiecībā uz tiesiskajām darbībām saistībā ar īpašuma atsavināšanu, izņemot ikdienišķas darbības, viņam ir jāsaņem kompetentās tiesas piekrišana.

14 Saskaņā ar Likuma Nr. 94/1963 par ģimeni 36. panta 1. punktu, kas bija spēkā līdz 2013. gada 31. decembrim, “vecāki pārstāv bērnu tādu tiesisku darbību veikšanā, attiecībā uz kurām viņam nav pilnas spējas tās īstenot”.

15 Saskaņā ar minētā likuma 37. panta 1. punktu “neviens no vecākiem nevar pārstāvēt savu bērnu attiecībā uz tiesiskām darbībām jautājumos, kuros varētu rasties interešu konflikts starp vecākiem un bērnu vai interešu konflikts starp vienu un to pašu vecāku bērniem”.

Pamata tiesvedība un prejudiciālais jautājums

- 16 Ar 2010. gada 27. aprīļa nolēmumu *Městský soud v Brně* (Brno pilsētas tiesa) uzsāka mantošanas procesu attiecībā uz *Martinus* k-dzi, kura mirusi 2009. gada 8. maijā Nīderlandē. Notārei *M. Matoušková*, viņai rikojojoties tiesas komisāres statusā, tika uzticēts veikt darbības mantošanas procesā. *M. Matoušková* ir konstatējusi, ka mirusī persona bija Čehijas Republikas pilsoņe, kuras dzīvesvieta viņas nāves brīdī bija Brno (Čehijas Republika). Šīs personas laulātais un viņu divi nepilngadīgie bērni (turpmāk tekstā – “mantinieki”) dzīvoja Nīderlandē.
- 17 Lai novērstu iespējamus mantinieku interešu konfliktus, *Městský soud v Brně* (Brno pilsētas tiesa) saskaņā ar Čehijas Republikas tiesību normām nepilngadīgo bērnu interešu pārstāvībai iecēla *ad hoc* aizbildni. Procesa dalībnieki paziņoja, ka Nīderlandē netiek īstenots nekāds mantošanas process.
- 18 2011. gada 14. jūlijā mantinieki noslēdza vienošanos par mantojuma dalīšanu. Ar 2011. gada 10. augusta nolēmumu *Městský soud v Brně* (Brno pilsētas tiesa) noteica mirušās personas īpašuma normālo vērtību, parādu apmēru un mantojuma neto vērtību.
- 19 2012. gada 2. augustā pārdzīvojušais laulātais notariālajā mantošanas procesā norādīja uz jaunu faktu, proti, ka mirušās personas dzīvesvieta viņas nāves brīdī patiesībā esot bijusi Nīderlandē, bet Čehijas Republikā viņai esot bijusi tikai reģistrētā dzīvesvieta, kas neesot atbildusi reālajai situācijai. Turklāt viņš informēja, ka mantošanas process jau ir uzsākts Nīderlandē, un iesniedza par to apliecinājumu, kas datēts ar 2011. gada 14. martu.
- 20 *M. Matoušková* vienošanos par mantojuma dalīšanu nodeva aizbildnības un aizgādības lietu tiesai, jo divas no šīs vienošanās pusēm bija nepilngadīgi bērni.
- 21 Minētā aizbildnības un aizgādības lietu tiesa, nepieņemot lēmumu pēc lietas būtības, nosūtīja lietas materiālus atpakaļ *M. Matoušková*, pamatojot ar to, ka nepilngadīgie bērni jau ilgu laiku dzīvo ārpus Čehijas Republikas, un norādot, ka tā nevar nedz atzīt savas jurisdikcijas neesamību, nedz arī nodot lietu *Nejvyšší soud* (Augstākā tiesa), lai noteiktu tiesu, kurai ir teritoriālā jurisdikcija.
- 22 Šajos apstākļos *M. Matoušková* 2013. gada 10. jūlijā tieši vērsās *Nejvyšší soud* (Augstākā tiesa), lūdzot to noteikt tiesu, kurai ir teritoriālā jurisdikcija, lai apstiprinātu pamatlietā aplūkoto vienošanos par mantojuma dalīšanu.
- 23 Minētā tiesa uzskata, ka ir jāsaņem Tiesas sniegta Regulas Nr. 2201/2003 interpretācija, jo konkrētā apstiprināšana esot pasākums nepilngadīgu personu interešu aizsardzībai un varot ietilpt šīs regulas piemērošanas jomā. Tomēr šāds pasākums, kas veikts mantošanas procesa ietvaros, varētu arī tikt kvalificēts par pasākumu saistībā ar mantošanu un šajā statusā tikt izslēgts no minētās regulas piemērošanas jomas atbilstoši tās 1. panta 3. punkta f) apakšpunktam.
- 24 Šajos apstākļos *Nejvyšší soud* (Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:
- “Gadījumā, ja mantojuma dalīšanas vienošanās, ko nepilngadīgas personas vārdā ir noslēdzis tās aizbildnis, lai tā būtu spēkā, ir jāapstiprina tiesai, vai šis tiesas nolēmums ir pasākums [...] Regulas [...] Nr. 2201/2003 [...] 1. panta 1. punkta b) apakšpunkta izpratnē vai pasākums tās 1. panta 3. punkta f) apakšpunkta izpratnē?”

Par prejudiciālo jautājumu

- 25 No Tiesā iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka starp mantiniekiem noslēgtā vienošanās ir nevis mantojuma līgums, bet vienošanās par mantojuma, kas jau atklājies, sadali.

- 26 Līdz ar to ir jākonstatē, ka ar savu jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Regula Nr. 2201/2003 ir jāinterpretē tādējādi, ka tādas vienošanās par mantojuma dalīšanu apstiprināšana, ko aizbildnis noslēdzis nepilngadīgu bērnu vārdā, ir pasākums saistībā ar vecāku atbildības īstenošanu šīs regulas 1. panta 1. punkta b) apakšpunkta izpratnē, vai tomēr šis process ir atzīstams par tādu pasākumu saistībā ar mantošanu minētās regulas 1. panta 3. punkta f) apakšpunkta izpratnē, kurš ir izslēgts no tās piemērošanas jomas.
- 27 No Tiesā iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka pamatlietā *M. Matoušková*, rīkojoties tiesas komisāres statusā, ir ierosinājusi vienošanās par mantojuma dalīšanu apstiprināšanas procesu aizbildnības un aizgādības lietu tiesā tādēļ, ka šo vienošanos ir noslēdzis aizbildnis tādu nepilngadīgu bērnu vārdā, kuriem ir ierobežota tiesībspēja un rīcībspēja un kuri saskaņā ar Čehijas Republikas tiesību normām var veikt vienīgi tiesiskās darbības, kas atbilst viņu vecumā piemītošajam intelektuālajam un psiholoģiskajam briedumam. Pārējās tiesiskās darbības nepilngadīgo personu vārdā veic viņu likumiskie pārstāvji.
- 28 Tāpat vienošanās par mantojuma dalīšanu apstiprināšana ir pasākums, kas veicams, ņemot vērā nepilngadīgās personas tiesībspēju un rīcībspēju un lai aizsargātu bērna vislabākās intereses, un kas saskaņā ar Čehijas Republikas tiesībām tiek prasīts attiecībā uz tādām tiesiskajām darbībām saistībā ar īpašuma pārvaldīšanu, kas nav ikdienišķas darbības.
- 29 Šāds pasākums ir tieši saistīts ar fiziskas personas tiesībspēju un rīcībspēju (pēc analogijas skat. spriedumu *Schneider*, C-386/12, EU:C:2013:633, 26. punkts) un pēc sava rakstura ir iekļaujams procesā, kura mērķis ir apmierināt nepilngadīgu bērnu aizsardzības un tiem sniedzamās palīdzības vajadzības.
- 30 Proti, kā ģenerālvokāte ir norādījusi savu secinājumu 41. punktā, tiesībspēja un rīcībspēja un ar tām saistītie pārstāvības jautājumi ir jāvērtē atbilstoši autonomiem kritērijiem un tie nevar tikt aplūkoti kā iepriekšēji jautājumi, kas būtu atkarīgi no ar tiem saistītajām tiesiskajām darbībām. Tāpat ir jākonstatē, ka aizbildņa iecelšana nepilngadīgiem bērniem un kontrole pār viņa veiktajām darbībām ir tik cieši saistītas, ka nebūtu pareizi piemērot atšķirīgus jurisdikcijas noteikumus, kas būtu nosakāmi dažādi atkarībā no konkrētās tiesiskās darbības priekšmeta.
- 31 Līdz ar to nevar tikt uzskatīts, ka apstākļi, ka pamatlietā aplūkotā apstiprināšana ir tikusi pieprasīta saistībā ar mantošanas procesu, būtu izšķirošs, lai secinātu, ka šis pasākums ietilpst mantojuma tiesību jomā. Nepieciešamība iegūt aizbildnības un aizgādības lietu tiesas apstiprinājumu ir tiešas sekas, kas izriet no nepilngadīgu bērnu stāvokļa un spējas, un tas ir uzskatāms par bērna aizsardzības pasākumu, kas saistīts ar bērna īpašuma pārvaldīšanu, glabāšanu vai atsavināšanu, īstenojot aizgādības tiesības, Regulas Nr. 2201/2003 1. panta 1. punkta b) apakšpunkta un 2. punkta e) apakšpunkta izpratnē.
- 32 Šādu interpretāciju apstiprina arī *P. Lagarde* sniegtais ziņojums par Hāgas 1996. gada Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kuras materiālā piemērošanas joma vecāku atbildības jautājumos atbilst Regulas Nr. 2201/2003 materiālajai piemērošanas jomai. Lai gan šajā ziņojumā ir norādīts, ka mantojuma jautājumi principā būtu jāizslēdz no šīs konvencijas piemērošanas jomas, tajā tomēr ir uzsvērts, ka, ja mantojuma tiesības reglamentējošajos tiesību aktos ir paredzēta bērna likumiskā pārstāvja iesaistīšanās, šis pārstāvis būtu jāieceļ saskaņā ar minētās konvencijas noteikumiem, jo šāds gadījums ietilpst vecāku atbildības jomā.
- 33 Šo interpretāciju apstiprina arī Regula Nr. 650/2012, kas pamatlietā nav piemērojama *ratione temporis*, kura atbilstoši tās preambulas 9. apsvērumam tikusi pieņemta, lai aptvertu visus mirušā atstātā mantojuma mantošanas civiltiesiskos aspektus, un kuras 1. panta 2. punkta b) apakšpunktā ir noteikts, ka no šīs regulas piemērošanas jomas ir izslēgta fizisko personu tiesībspēja un rīcībspēja. Proti, minētajā

regulā ir reglamentēti vienīgi aspekti, kas konkrēti saistīti ar spēju mantot atbilstoši šīs regulas 23. panta 2. punkta c) apakšpunktam, kā arī personas, kas taisījusi pēdējās gribas rīkojumu, spēju taisīt šādu rīkojumu atbilstoši minētās regulas 26. panta 1. punkta a) apakšpunktam.

- 34 Turklāt šī Regulu Nr. 2201/2003 un Nr. 650/2012 piemērošanas jomu interpretācija atbilst Tiesas judikatūrai, kurā tā tiecas novērst jebkādu šajos aktos ietvertu tiesību normu pārklāšanos un juridisko vakuumu (pēc analogijas skat. spriedumu *Nickel & Goeldner Spedition*, C-157/13, EU:C:2014:2145, 21. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 35 Aplūkotajā gadījumā no lēmuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu izriet, ka *Nejvyšší soud* (Augstākā tiesa) tāpat vēlas noskaidrot, vai netiktu kaitēts bērna labākajām interesēm, ja lēmumu pieņemšanas process mantojuma jomā tiktu sadalīts starp divām dažādām dalībvalstīm, proti, pirmkārt, dalībvalsti, kurā ierosināts mantošanas process, un, otrkārt, Regulas Nr. 2201/2003 8. panta 1. punktā paredzēto bērna pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalsti.
- 36 Šajā ziņā ir jānorāda, ka saskaņā ar Regulas Nr. 2201/2003 12. panta 3. punktu dalībvalsts tiesām ir arī piekritība attiecībā uz vecāku atbildību tiesas procesos, kas nav minēti šā panta 1. punktā, ja, pirmkārt, bērnam ir būtiska saikne ar attiecīgo dalībvalsti, it īpaši pamatojoties uz to, ka vienai no personām, kurām ir vecāku atbildība, pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī, vai ja bērns ir šīs dalībvalsts pilsonis un, otrkārt, ja tiesu piekritību ir skaidri vai citādi nepārprotami pieņēmušas visas puses brīdī, kad tiesā ir iesniegta prasība, un ja šī piekritība ir bērna labākajās interesēs.
- 37 Pamatlietā, kā to norāda Eiropas Komisija, Regulas Nr. 2201/2003 12. panta 3. punkts varētu būt pamats atzīt tās tiesas jurisdikciju, kurai saistībā ar mantojuma lietu ir lūgts apstiprināt vienošanos par mantojuma dališanu, pat ja šī tiesa nav bērnu pastāvīgā dzīvesvietas dalībvalsts tiesa, ja vien ir izpildīti iepriekš minētie nosacījumi.
- 38 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz uzdoto jautājumu ir jāatbild, ka Regula Nr. 2201/2003 ir jāinterpretē tādējādi, ka tādas vienošanās par mantojuma dališanu apstiprināšana, ko nepilngadīgo bērnu vārdā noslēdzis viņu aizbildnis, ir pasākums saistībā ar vecāku atbildības īstenošanu šīs regulas 1. panta 1. punkta b) apakšpunkta izpratnē un līdz ar to ietilpst šīs regulas piemērošanas jomā, nevis pasākums saistībā ar mantošanu minētās regulas 1. panta 3. punkta f) apakšpunkta izpratnē, kurš būtu izslēgts no tās piemērošanas jomas.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 39 Attiecībā uz pamatlīetas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nospriež:

Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu ir jāinterpretē tādējādi, ka tādas vienošanās par mantojuma dališanu apstiprināšana, ko nepilngadīgo bērnu vārdā noslēdzis viņu aizbildnis, ir pasākums saistībā ar vecāku atbildības īstenošanu šīs regulas 1. panta 1. punkta b) apakšpunkta izpratnē un līdz ar to ietilpst šīs regulas piemērošanas jomā, nevis pasākums saistībā ar mantošanu minētās regulas 1. panta 3. punkta f) apakšpunkta izpratnē, kurš būtu izslēgts no tās piemērošanas jomas.

[Paraksti]